

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadienis priedas

1999 m. spalio 2 d.

Nr. 192 (36)

Saturday supplement October 2, 1999

No. 192 (36)

Dr. Vinco Kudirkos raštų išleidimas 1909-1910 m. ir JAV lietuviai

Tęsinys iš 191 nr.

Dr. Juozas Skirius

Be to, jis siūle sušaukti TMD kuopų suvažiavimą kartu su SLA seimu. Matyt, pradžia, jis tikėjosi SLA visokeriopos, ypač finansinės, paramos. Ši autoretinga JAV lietuvių organizacija buvo reikalinga ir greitesniam TMD atsiribojimui nuo aktyvių kairiųjų veiklos. Pirmininkas pirmiausia siekė apvalyti draugiją iš vidaus nuo socialistų, parodant jų priešlietuvišką žalingą veiklą, skaldant tautiečius.

Praktiškai Broniaus veiklos draugijos laikotarpis — tai aktyvios politinės kovos su JAV lietuvių socialistų kraštutiniomis veikėjais pradžia. Pirmasis juos triuškinantis B. K. Balučio straipsnis „Tai tau ir progresas“ pasirodęs JAV lietuvių liberaliosios krypties savaitraštyje *Lietuva*, tuojau pat po minėto programinio straipsnio, atskleidė socialistų priešišką nusiteikimą. Pasiremdamas akivaizdžiais faktais ir prisimindamas ne per seniausius Čikagoje vykusius M. Petrausko koncertus, Bronius piktinasi, jog kraštutiniams socialistams nepatiko, kad maestro „drįso dainuoti visiems ir dargi bažnyčioje, o ne kokiame puskarciamyje, kaip paprastai“. Labiausiai visus nustebeino socialistų elgesys operetės „Kaminkrėtys ir malūnininkas“ metu, kai spektaklio pradžioje, nuskambėjus tautos himno žodžiams, visai publikai ir net svečiams kitautautaiams atsistojo, liko sėdėti socialistai. Paprašius jų pagerbti himną, jie demonstratyviai ir pikta šypsojosi. Toks jų elgesys padarė slogų įspūdį visiems.

Teko Broniui susiremti ir su socialistų spauda. Jos nuolatini ai užsipildinėjimai, dau-

giausia anoniminiais straipsniais, prieš visus, kurie nebuvo jų puseje, tapo pakankamai įkyrus, trukdantis net kultūrinio pobūdžio organizacijoms. Neatsitiktinai B. K. Balučis minėtame straipsnyje atvirai paklausė: „Ko norite? Ko geidžiate ir ko ieškote?.. Atvirai. — akis į akį išreikškite savo nuomonę.“ Tuo pačiu pažymėjo, kad anonimiškumas nepripitinka jokiame, save gerbiančiame, žmogui, juo labiau socialistams, pripažįstantiems teisybės ir viešumo principus.

Toks jo pasisakymas iš karto susilaukė socialistų kritikos lavinės per visą pirmininkavimo laikotarpį ir vėliau. Bet tai davė Broniui apvalyti, kai kada elgiantis autoritariškai, nuo socialistų TMD. Už tai ne kartą taip pat buvo kritikuojamas. Jau 1908 m. rudenį iš TMD Literatūros komiteto pasitraukė draugijos veteranas, kairiosios pakraipos atstovas J. Baltrušaitis. Pasitraukimo priežastis, anot jo, tame, kad „geltonasis tautininkas Balevičia“, leidžiant raštus, nesiklausia Literatūros komiteto, o viską padaro pats su savo patikimais bendradarbiais. Čia įdomus B. K. Balučio apibūdinimas — „geltonasis tautininkas“. Reikia suprasti, jog Bronius tuo metu socialistų jau buvo priskiriamas išeivijos vidurinei srovei.

J. Baltrušaitio pasitraukimas siejamas su B. K. Balučio ryžtingumu TMD lešomis be eilės išleisti dr. V. Kudirkos raštus, kurie turėjo tapti svarbiausia draugijos atgaivinto priemonė. Tuo metu, pagal numatytą išankstinį leidinių planą, turėjo būti leidžiamas jau mirusio poeto Jono Macionio „Kekšto socialistiniams ir revo-

liuciniais motyvais paremtas eilėraščių rinkinukas. Tačiau naujoji TMD centro valdyba jo išleidimą atidėjo vėlesniam laikui. Tai iššaukė socialistų pasipiktinimą ir kritiką spaudoje. B. K. Balučius prisiejo visuomenei aiškinti, kodėl taip atsitiko. Jo pagrindinis motyvas — V. Kudirkos raštai — tai ideologinis pagrindas atgimstantiems lietuvių tautai, puikiausia savęs suvokimo medžiaga.

Matydamas, kad kairesni draugijos nariai, pasinaudodami visuotine balsavimo teise, gali stabdyti numatytus darbus, įtraukti visus į bereikalingas diskusijas, Bronius iniciatyva TMD pirmasis seimas 1908 m. gegužės 27 d. Scrantone panaikino visuotinį balsavimą. Seimo delegatai nutarė, kad draugijos leidybinius klausimus galės daug kompetentingiau spręsti Literatūros komitetas ir pats seimas nei visi draugijos nariai. Tai nepatiko socialistams ir jų šalininkams. 1909 m. jie pamėgino draugijoje įvykdyti „perversmą“.

Aktyvumą parodė negausi TMD 3-ji kuopa Brooklyne. Ji sudarė trijų žmonių komisiją ir *Lietuvoje* paskelbė atsisaukimą į visas kuopas. Atsisaukime ragino skubiai šaukti kuopų susirinkimus ir iš naujo nutarti, ar reikalingas draugijai visuotinis balsavimas. Visus priimtus nutarimus prašė atsiųsti minėtai komisijai. Tikrasis viso to tikslas buvo aiškus — sukelti draugijoje suirutę ir sutrukdyti V. Kudirkos raštų leidimą. TMD pirmininkas, pasitaręs su centro valdybos nariais ir Literatūros komisija, sustabdė 3-sios kuopos veikimą iki busimo TMD seimo. „Maištininkų“ komisijos narius išbraukė iš TMD narių sąrašų ir sugrąžino jiems už 1909 m. įmoketus mokesčius. Vėliau

Vinco Kudirkos muziejus Šakiuose.

„maisto“ iniciatoriai atskilo ne tik nuo SLA, bet ir nuo LSDP prisidedami prie lietuvių-bolševikų.

Noredamas užkirsti kelią galimiems panašaus pobūdžio incidentams ateityje, TMD vadovas kartu su centro valdyba spaudoje paskelbė, kad niekas nėra verčiamas priklaustyti TMD ir į ją priimami tik tokie nariai, kurie vykdo TMD įstatus. Be to, pirmininkas spaudoje nurodė, kad TMD yra viena iš tų draugijų, kurios savo nariams suteikia plačiausias laisves: ji nevaržo narių nuomones, telkia visus, kurie trokšta žinių ir mokslo, bet kartu draugijoje „turi būti tvarka, kitaip būtų gauja, o ne organizacija“. Tokia Broniaus ryžtinga pozicija davė pagrindą kairiesiems ji apšaukti diktatoriumi.

Reikia pasakyti, kad TMD 3-čiasis seimas, minėtų „maištininkų“ bylą ištyręs ir nuodugniai apsvaistęs, pripažino, kad „Centro valdyba pasielgė teisingai, suspenduodama 3 kuopos komisiją“. Seimas komisijos narių atleidimą iš draugijos patvirtino.

B. K. Balučio iniciatyva pakeičiamas ir TMD spaudos organas. Iki tol juo buvusi *Vienybė lietuvininkų* nebetenkino draugijos poreikių, nes laikraščiui tam tikrą įtaką darė socialistai. Broniui imponavo

aiškos tautybės Čikagos savaitraštis *Lietuva*, kuri net savo pavadinimu atitiko draugijos platesnį tikslą — dirbti ne tik tautai, bet ir Lietuvai. TMD pirmininkas susitaręs su *Lietuvos* leidėjais TMD 2-ame seime 1909 m. birželio 4 d. pasiūlė šį savaitraštį draugijos spaudos organu. Dauguma delegatų jam pritarė. Iki 1911 m. *Lietuva* savo puslapiuose atspindėjo TMD veiklą. Ir B. K. Balutis tuo metu klojo būsimo darbo *Lietuvos* redakcijoje pagrindus.

TMD tautiniai vakarai ir paskaitos

Nepaisant daromų kliūčių ir reikiamos kritikos spaudoje, TMD centro valdyba ir pats pirmininkas dėjo didžiules pastangas, aktyvindamas draugijos veiklą. B. K. Balutis, prisimindamas tuos metus, rašė: „dirbome“, kaip sakoma, nelyginant rugiapūtėje — išsivilkę, nes kai kam išrodė, kad mes užsimojome daugiau, negu pajėgsime tęsti“.

Darbas davė rezultatus, nes buvo pritaikytos naujos veiklos formos. 1908 m. Bronius pakvietė visas TMD kuopas paminėti V. Kudirkos 50-metį, rengiant visuomenei vakarus. Jis tikėjo, kad tuo pačiu pavyks paraginti išeivijos visuomenę paremti V. Kudirkos raštų išleidimą. Tikejosi pritraukti į draugiją ir naujų narių, kurių mokesčiaiis stiprintų TMD knygų leidimo galimybes. Be to, vakarai bus puikus švietimas tiems, kuriems buvo neprieinama mokykla, nepasiekiamos knygos ir laikraščiai. Teisingai tuo metu pabrėždavo energingas TMD pirmininkas, kad ne daug galima tikėtis iš tų, kurie nežino savo praeities; tik ant praeities pamatų mes statome savo dabartinį gyvenimą ir ateitį. Todėl būtina susipažinti su Lietuvos praeitimi ir su mūsų žymiausių tautiečių darbais.

Kalbant apie tai, būtina pabrėžti svarbų dalyką — TMD svarų demesį kreipė į gausiai atvykstančius lietuvių emigrantus. JAV lietuvių spaudos duomenimis, 1899-1909 metais atvyko 152,544 žmonės. Tai daugiausia beraščiai, labai neturtingi. Jiems pirmiausia reikėjo rasti darbus ir „atsistoti ant kojų“. Savišvieta jiems buvo ne pats svarbiausias rūpestis. Čia į talką jiems kaip tikėjo TMD su savo kilniais tikslais.

Mazdaug dvidešimtyje JAV miestų ir miestelių įvyko

TMD kuopų surengti V. Kudirkos vakarai vietiniams lietuviams. Didžiausi vakarai buvo pravesti Čikagoje ir Brooklyne, kur salės net vietų pritrūko. Renginiai jiems visur sparčiai vyko. Pavyzdžiui, 1908 m. lapkričio 21 d. dr. J. Zimonto bute susirinko Čikagos TMD 22, 27 ir 28 kuopų. Šv. Roko, Lietuvių ūkininkų ir Apšvietos brolių draugijų įgaliojimai atstovai bei TMD pirmininkas su keliais pašaliniais, bet prijauciančiais V. Kudirkos vakarui, žmonėmis. B. K. Balutis pasiūlė ir vakarą programos pravedimui pakviesti Čikagos lietuvių „geriausius įėjus“. Kad kuo daugiau lietuvių ateitų į vakarą buvo nuspręsta įėjimo kainą nustatyti minimaliausia — 15 centų asmeniui. O kiekvienam atėjusiam jubiliejinio vakaro atminčiai įteikti V. Kudirkos portretėlį su tam tikru įrašu. Surinktas pelnas numatytas skirti V. Kudirkos raštų išleidimui. Pasitarimo metu sudarė programos renginio, salės papuošimo ir vakaro pagarsinimo per spaudą komitetus. Nusprendė kviešti visas Čikagos lietuvių draugas prisidėti prie renginio. V. Kudirkos vakarai visur praėjo su pakilimu, susirinkusi publika liko labai patenkinta nepaisant, kad nebuvo įprastų šokių ir gėrimų. Tai buvo JAV lietuvių tarpe naujiena. Vietname apžvalginame straipsnyje B. K. Balutis rašė, jog tuo „galime tik pasidžiaugti: publika aiškiai parodė savo prielankumą naudingam darbui ir patraukimą prie rimtesnio ir mandagesnio pasilinksminimo“. Vadinasi vakaruose buvo propaguojama ir blaivybės idėja, kuriai daugelis pritarė. Pasisekė V. Kudirkos vakarai davė mintį kasmet rengti panašius vakarus su paskaitomis ir kultūrine programa. V. Kudirkos vakarai pakeitė TMD autoritetą lietuvių visuomenėje, nes ne vienas vakaro dalyvis sakė, kad toks vakaras vertas dolerio ir žmogus būtų mokesį, kai tuo tarpu organizatoriai surengė vakarą tik už 15 centų.

Kitais metais TMD kuopos pravėdė vakarus, skirtus neseniai mirusio žymaus lietuvių kalbos tyrinėtojo kunigo prof. K. Jauniaus atminimui pažymėti. Centro valdyba pasistengė paruošti visą reikalingą medžiagą šiems literatūriniais vakarais ir išsiuntinėti visoms kuopoms. TMD pradėjo rengti specialius vakarus lietuvių jauni-

mui. Pavyzdį, vėl parodė Čikagos TMD kuopos. 1909 m. gegužės mėnesį 33-ji kuopa, vadovaujama Juozo Trijono, pakvietė jaunimą kultūringai, švietėjiškoje aplinkoje praleisti laiką. Ši kuopa, kuri prieš metus laiko buvo visai maža, per metus tiek išaugo, kad sugebejo suorganizuoti pavyzdinį renginį. Taigi kuopų narių skaičius sparčiai augo. Į renginio programą įėjo lietuvių dailės draugijos Vilniuje pirmininko dailininko A. Zmuidzinavičiaus paskaita apie Lietuvos dailę, dailės paroda; vietinių lietuvių deklamuojami lietuvių poetų eilėraščiai, smuiku atliekami muzikiniai kūrinių. Tarp eilėraščių buvo V. Kudirkos „Labora“ ir sąmoningai parinktas jautrus eilėraštukas „Praščiokėlis, nemokantis rašyti“, kurį deklamavusi mergina atliko artistškai, vaizduodama vargdiene lietuvaite, turinčią karščiausią troškimą įgyti mokslą. Vakaro pabaigoje kalbėjo B. K. Balutis, kuris pasidžiaugė, kad jau vietinių lietuvių tarpe aiškiai matyti tautiško susipratimo augimas; visus ragino labiau šviestis, kvietė prisidėti prie bendro darbo Lietuvos labui. Pats TMD pirmininkas stengėsi dalyvauti visuose didesniuose renginiuose. Klausytojai jo oratoriską kalbą maloniai priimdavo. Bronius aktyvumas kai kada net iššaukė draugiškos kritikos, už tai savo kalbose pagal vakaro numatytą temą visuomet dar papildydavo agitacija TMD adresu. Aišku, tokios jo agitacinio pobūdžio kalbos nebuvo blogas reiškinys, bet kai kam norėjosi, kad vakarais vyktų išimtinai kultūrinės švietėjiškos programos rėmuose jau nebesiveliant į gilesnę propagandą. Tačiau Broniaus užsidedimą veiklai ir pasiūlytą idėją pastebėdavo paprastai žmonės, kuriems šis autoritetingas veikėjas buvo visuomet priimtinas toks, kokį jie matė ir gerėjo.

Dar vienas bendras lietuvių renginys, kuriame aktyviai dalyvavo TMD, buvo Žalgirio mūšio 500 metų jubiliejaus pažymėjimas. Mintį apie šį renginį išleido TMD pirmininkas. Tuo klausimu jis balandžio mėnesio pabaigoje parašė į laikraštį *Lietuva* platų straipsnį, pavadintą „Arba visi iš vieno, arba nei vienas“. Straipsnio pasirodymas siejosi su brėžiančiu JAV lietuvių visuomenėje skilimu, kuris atsirado, nesutarus tarp tautiečių ir katalikų, kaip panaudoti surinktus per Žalgirio jubiliejų aukų pinigus. JAV lietuviai tautiečiai, kaip ir Prūsijos bei Lietuvos lietuviai, siūle už surinktus pinigus išleisti knygą apie Žalgirio mūšį. Katalikų nuomone, už tuos pinigus reikia pastatyti našlaičių prieglaudą prie moterų vienuolyno Čikagoje. Straipsnis rodo, kad Bronius labai entuziastingai palaikė jubiliejaus paminėjimo idėją vieningai, neatsižvelgiant į partinius skirtumus. Juo labiau, kad Čikagos lietuviai tai nusprendė padaryti atskirai nuo lenkų. Tai lyg, anot jo, rodytų tam tikrą tautos brandumą, kuris yra tam tikras šviesesnės ateities lietuviams garantas.

Bus daugiau

Ilustracija iš „Vaidilos apysaka“, Vinco Kudirkos Raštai, t. IV.

Ilustracija iš dramos „Keistutis“, Vinco Kudirkos Raštai, t. IV.

Pasibaigus spektakliui. Scenoje iš kairės: E. Juodvalke, V. Jašinskas, V. Drupaite, G. Gillespie, R. Žukauskaitė, J. Variakojis, rež. A. Budryte, I. Kazaceuskaitė, P. Ivinskis.

Apie mėgėjų teatrą

Ar mėgsta lietuviai teatrą? Ar reikalingas Čikagoje mėgėjų teatras? Į šiuos klausimus tiksliausiai atsakė paskutinių dviejų mėnesių teatriniai renginiai. Pirmoji kregždė Vilniaus teatras „Lele“, apskukęs didelį ratą, užsuko į Čikagą.

Čia pat po kelių savaitų teatro mylėtojai jau juokėsi Šiaulių miesto dramos teatro humoro vakare, žiūrėjo iš Hamiltono atvykusio dramos teatro „Aukuras“ pastirinto šiaulių pajėgomis spektaklį. Bet aukščiausia įtampa tašką pavyko pasiekti tik ka susikūrusiam Čikagos mėgėjų teatrui paslaptingu pavadinimu „Žaltvykslė“.

„Tuščios pastangos“ — taip vadinasi spektaklis, kurio premjera įvyko rugsejo 19 d. Jaunimo centro didžiojoje salėje.

Spektaklis pasibaigė ir į tą šviesų apšviestą sceną, aidint plojimams kilo artimieji, vaikai, draugai ir biciai. vienu žodžiu, visi tik ką buvę žiūrovai, didelėmis gelių puokštemis nešini. Scenoje stovėjo pavargę, besišypantys aktoriai, režisierė Audrė Budrytė.

Marija Remienė, tikroji teatro atgaivinimo iniciatorė ir nuosirdi spektaklio bei grupės rėmėja, padėjusi visiems,

pakvietė Lietuvos kultūros viceministrę Iną Marčiulionytę prie mikrofono.

„Mėgėjų teatre, — vėliau besikalbant sakė viceministrė, — profesionalumą dažnai atstveria nuosirdumas. Šis spektaklis, suvienijęs abi išievių bangas, ne tik scenoje, bet ir salėje, teikia vilčių, kad senoji išievių banga gali gauti gerą pastiprinimą. Taip ir turėtų būti, nes, nepatvirtintais duomenimis, JAV jau yra apie 20,000 naujų išievių. Idomu, kad tas gana archaiskas tekstas, kuris skambėjo scenoje, buvo įkandamas net ir tiems, kuriems lietuvių kalba aiškiai matyti nebuvo lengva ir netikėtai P. Vaičiūnas kai kuriomis tezėmis nuskambėjo labai šiuolaikiškai. Tai yra pirmas spektaklis ir daug atliekų buvo pirmą kartą scenoje. Aš manau, kad iš šito kolektyvo gali būti visai neblogas teatras“. Viceministrė informavo, kad ateinančiais metais planuoja Lietuvoje surengti Baltijos šalių mėgėjų teatrų festivalį, taip, kad pradedančiam savo kūrybinį kelią, Čikagos mėgėjų teatrui gali atsiverti ir platesni horizontai.

Po spektaklio Audrė Budrytė pasakojo, kad, pakviesta statyti spektaklį, mielai sutiko. Pradėjo ieškoti pjesės. „Aš skaičiau daug pjesių ir iš kar-

to net nepagalvojau apie komediją, man nebuvo ji reikalinga, bet, kai pradėjau skaityti P. Vaičiūno „Tuščias pastangas“, pradėjau juoktis. Pjesėje buvo daug vaidmenų, nebuvo vieno vedančio. O to aš ir norėjau. Be to, pjesė man pasirodė aktuali dabar — kaip tada kai kurie lietuviai garbino lenkų kultūrą, taip dabartiniai išieviai susizavi amerikietišku gyvenimo būdu.

P. Vaičiūno dramaturgija yra didžiausias kūrybinis lobis jaunajai kartai, atitekęs iš praeities. Jau tik iš retų prisiminimų, o dažniau iš raštų ir straipsnių žinome, kad šio šimtmečio pradžioje P. Vaičiūnas buvo svarbiausiu lietuviškojo teatrinio repertuaro formuotoju, laiko dvasios reiškeju. P. Vaičiūno pavaizduotieji teigiami ir neigiami personažai, nepaisant skirtingo jų ryškumo laipsnio, beveik niekur neatsiskleidžia kaip dramatiški individai ar charakteriai. Jo dramų žmogus yra pastatytas prieš tautiškumą ir dorovės veidrodį ir jo pjesių gyvybė laikosi tauriu jaudinančiu nerimu dėl pavojaus, iškilusio tautiniam idealizmui ar žmonių dorovei.

Pjesėje jaudina teatrališkai patraukli, emocinga, sudramatinta autoriaus idėja ar moralinė teze, kuri glaudžiai siejasi su gyvenimo aktualijomis“. Spektaklis prasideda kaip buitine komedija. Viskas čia kaip gyvenime: ir turi tiesioginę motyvuotą prasmę, ir net nevykelis Tamošius, lyg atėjęs iš mūsų senosios lietuviškos klasikos, toks artimas lietuviškas tipažas, tik neapsigaukite. Kai į sceną įeina Birutė, Daubų kaimyno dukte, baigusi gimnaziją Justė Jankauskaitė) ir Romas Giedrius, dailininkas (Žilvinas Usonis), veiksmas įgauna pagreitį, žinia sujūdina jausmus ir Daubienei leidžia kurti naujus planus. „Birute, Birute!... Barbora, Barborele. Nagi mes dabar galėsime pakelti dvi vestuves...“ nagi Barborelės su Tamošium ir Birutele su mūsų vaiku... Kaipgi, taip jau ją tas mūsų vaikas pasidabojęs.

Motinėle planuoja, motinėle svajoja, tik ar išsipildys jos svajonės?

Atrodo kad dailininkas Giedrius nori ilgai, gal ir visą gyvenimą, tapyti Birutės portretą. Tik keli štrichai — kostiumas, ramus judesys, ramiai aiškiai tariai žodžiai, švelni šypsena, ir dailininkas įkūnija tautos mylėtojo, idealisto, moralės skelbėjo paveikslą. Svečių daugėja. Atvyko dvarininkė Gintautienė (Giedrė Griškekaitė-Gillespie) su dukra Vanda (Violeta Drupaite). Kokios bėdos, kokie reikalai!

Premjera, tai lyg pajudejimas iš pradžios taško: jau sulipdyti griaučiai, išmuktas tekstas ir aktorius pasirodęs gyventi scenoje. Pakilus uždangai, prasideda visai kitoks procesas — spektaklis gyvena žiūrovui, gyvena su publika. Salės reakcija padeda spektaklio eigai. Komedija yra komedija ir, nors siužetas paremtas visai konkrečiu istoriniu faktu, vadinamuoju Hymanso projektu, kuriuo norėta po Pirmojo pasaulinio karo pajungti Lietuvą Lenkijai, bet trilypė, sąmojingai pletojama, veiksmo intriga išėmė iš politinės ar paprastos buitinės, lyrinės komedijos rėmų — 12 veikų scenoje kuria sąlyginį žaidimą, stengdamiesi duoti meninę tikrovės reiškinį sintezę.

Veiksmas prasideda ūkininkų Daubų seklėjoje. Jau pirmieji Daubienės (Irena Kazaceuskaitė) žodžiai privertia suklusti, pasirodžiusi Barbora, Daubų augtinė (Rima Žukauskaitė) pakelia nuotainą. Parvykęs, ūkininkas Dauba (Pranciškus Ivinskis) su „nelauktu“ svečiu ūkininku Tamošiumi Jaskūnu (Viktoras Jašinskas) įlieja į veiksmą alyvos ir per salę nuvilnyja pirmos juoko bangos. Vyksta lietuviškos pirslybos. Žiūriui ir keturis atlikėjus ir džiaugiuosi, gerai vaidina, nuosirdžiai.

Spektaklis prasideda kaip buitine komedija. Viskas čia kaip gyvenime: ir turi tiesioginę motyvuotą prasmę, ir net nevykelis Tamošius, lyg atėjęs iš mūsų senosios lietuviškos klasikos, toks artimas lietuviškas tipažas, tik neapsigaukite. Kai į sceną įeina Birutė, Daubų kaimyno dukte, baigusi gimnaziją Justė Jankauskaitė) ir Romas Giedrius, dailininkas (Žilvinas Usonis), veiksmas įgauna pagreitį, žinia sujūdina jausmus ir Daubienei leidžia kurti naujus planus. „Birute, Birute!... Barbora, Barborele. Nagi mes dabar galėsime pakelti dvi vestuves...“ nagi Barborelės su Tamošium ir Birutele su mūsų vaiku... Kaipgi, taip jau ją tas mūsų vaikas pasidabojęs.

Motinėle planuoja, motinėle svajoja, tik ar išsipildys jos svajonės?

Atrodo kad dailininkas Giedrius nori ilgai, gal ir visą gyvenimą, tapyti Birutės portretą. Tik keli štrichai — kostiumas, ramus judesys, ramiai aiškiai tariai žodžiai, švelni šypsena, ir dailininkas įkūnija tautos mylėtojo, idealisto, moralės skelbėjo paveikslą. Svečių daugėja. Atvyko dvarininkė Gintautienė (Giedrė Griškekaitė-Gillespie) su dukra Vanda (Violeta Drupaite). Kokios bėdos, kokie reikalai!

jas čia atvyko? O, jos ieško Daubų sūnaus Jono. „Jis dabar Šveicarijoje, ponitėle, svetimoje šaleleje, nuosirdžiai aiškina motina, — ir laiška šiandien gavome iš savo vaiko“. „Ach, laiška, — apsidžiaugia ponis, mums labai rūpėjo sužinoti, kur jis taip gaišta? Matote, koks jūsų sūnus laimingas. Veda mano dukterį“. „Bet čia paaiškėja dar daug idomių dalykų: kad ponis sugrįžo į Lietuvą savo dvarelio gelbėti, kad Birutė irgi gavusi meilės laiškelį iš Jono. „Tai kaip čia dabar bus?“ — nuliūsta Giedrius. O salėje nerimsta juokas išgirdus Daubos žodžius: „Toks dvaras. Bažnyčia pašonėje. Kaip jis gali vesti Gintautaitę... Juk jis Birutę yra pasižadėjęs“. Vis tik komedija yra komedija, — atsiradusi meilės intriga, neramus šeimyniniai santykiai, aštrūs, aiškiai tariai, judesiu palydėti, dialogai, prikausto salės dėmesį.

Su Jonu, Daubų sūnumi, save vadinančiu filosofijos daktaru (Jonas Variakojis) ir sceną atkeliauja cilindras, baltos pirštinės ir gera nuotaika. Sėkmės kūdikis, visus klausimus pasiryžęs išspręsti gražuolu. „...žinau ką, mama? Jei Barbora taip veržiasi miestan, leiskite ją man už šeimyninę...“ o Barbora... „pažadėjau tai ir padarysiu iš tavęs ponį“, ir, kalbėdamas apie Hymanso projektą, aiškindamas savo tėvams apie Vilnių ir suduodamas per cilindrą ar jį užsidėdamas, visada išlieka žavingas... „taip reikia. Kultūra mano mielieji“.

Dabar labai madinga laisvai elgtis su pjesė, statytojai mėgsta kaitalioti scenas, akcentus, todėl, paėmusi į rankas pjesę, labai apsidžiaugiau. Spektaklio kūrėjos — režisierė Audrė Budrytė ir scenografe Rasa Sutkutė nuosirdžiai draugavo su visais personažais. Personažai negimsta, jie yra sukuriami — iš detalių, sluoksnių, problemų, kurios juos jaudina, iš klausimų į kuriuos kartais galima atsakyti tik intuityviai, iš tų atskirų momentų, kai atsiranda bendri sąlyčio taškai. Veiksmas vyksta scenoje ir dekoracijos tampa tikru veikėju pagalbininku. Pjesės dekoracijos sukuria gerą ir tikslų veiksmo aplinkos išpūdį, scenoje veikia gali laisvai judėti: jos lengvos, saikingos, jas lengva pakeisti.

Po pertraukos, jau šiek tiek atslūgus pirmajai įtampai, veiksmas pagreiteja. Kaukių balius suteikia galimybę atskleisti visiems pjesės veikėjams. Komedija — tai emocijų ir veiksmo jungtis. Jeigu pirmieji žingsniai apsviestoje scenoje dar būna nedrąsūs, tai judėjimas yra geriausias veikėjo pagalbininkas: laimi judesys, plastika ir gal todėl moterų vaidmenys visuomet būna organiškiau, išraiškingesni. Štai, skambant muzikai, pasirodo Kipšė (Eglė Juodvalke), pasipuošusi ryškiais, blizgančiais drabužiais. „Gerbiamešios ir gerbiameji. Fokstrotas“, taip ir girdžiu jos balsą, o ji, pasiūpdydama, lengvai judėdama scenoje, įneša gyvybės ir šventės nuojautą ir savo pasirodymais, ir smagiais pašposavimais nukreipia žiūrovo žvilgsnį prie naujų ir naujų kaukių, palydi jas. Štai Barbora, poniško gyvenimo įsigėdus jauna mergina, puikiai kuria linksmos, valiūkiškos, savanaudiškos charakterį — kūno, galvos judesys, šokis patiai sau pritariant, gyvas juokas ir vaidmuo supulsoja tikroviškumu. Rimtų, susikaupusių vyrų aplinkoje mote-

riški vaidmenys tik dar labiau išryškėja. Neveltui ir P. Vaičiūnas dailininkui Giedriui paskyrė tokius žodžius: „Šiaip ar taip kalbėsime, pone daktare, o moterys vis dėlto nuostabūs sutvėrimai“. Pjesėje moterys visos skirtingos, originalios. Kaip panelei Birutei paskirta vaizduoti visą dar nesužydusį jaunos mergaitės grožį, tautiško idėją, taip gražioji Vanda yra kaip priekaištaujanti sąžinė.

Labai išdrąsiai, nenorėdama nutraukti veiksmo, režisierė ūkininkus Daubas išveda į avansceną. Čia vyksta veiksmas, o pasirodžiusi Kipšė žodžiais: „Gerbiamešios ir gerbiameji. Geriau laikime karą, o tai, gero, užgrius čia jus visus tikri tėvai ir motinos...“ — užbaigia.

Gintautienės bute jaučioje aplinkoje, kur, pasipuošusi nuotakos suknele, gražuolė Vanda nerimsta, sužinojusi, kad yra apgauta, blaškosi, ponis Gintautienė jaučiasi kaip scenos šeimyninkė. Gerai jausdama savo vaidmenį, dar labiau sustiprina spalvas: kiek daug gali pasakyti aktorius plastika, rankos, veido mimika. Puiku. Renkasi svečiai ir vėl pasirodo Nutukęs ponas (Arūnas Zentikas) ir Kačkoks ponas (Viktoras Jašinskas) atvyksta Vandos dėdė Gintautas (Arūnas Zentikas), negalintis pamiršti senų laikų — „Lietuva tai — Lietuva. Juk ji buvo, mospantie, kokia ji ku-

nigaikščių, etmonų, vaivadų laikais buvo“. Vėl vienu metu visi veikejai susirenka scenoje, kad nuo žodžių: „Ak, Barbe, Barbe... Būtum pasilikusi kaime... Tamošius jau sūnų turi...“ „Ir Jonelis turės. Juk mums tik šliubą bereikia paimti“, visiems pasidarytų aišku ir ramu. Štai tuščių pastangų komedija ir baigta. Belieka Jonui Daubai užsimauti baltas pirštines, užsidėti cilindrą, paduoti atsiņestas gėles Barbora, paimti ją už parankės ir išeiti. Pabaiga.

Atrodo, kad šių metų žiemą Jaunimo centre buvo sukurta neįtikėtina kūrybos oazė. Gerai, kad aktorė savarankiškai įgyvendino savo teatrinę viziją, juk tą galėjo padaryti tik su bendraminčiais. Tikiu, kad ši darba galime pavadinti sėkmingu, nes tai stilinga ir vieništa klasikinio lietuviško siužeto interpretacija, sukelusi salėje gerą juoką. Reikia džiaugtis, kad aktoriai patikėjo siulomomis aplinkybėmis, kad nuosirdžiai stengėsi pjesės veiksmą paversti scenine tiesa. Jiems užtenka darbštumo, noro ir užsispyrimo, mėgėjų teatre niekas nereikalauja diplomu, čia reikia artistinės prigimties, reikia talento ir ištvėrmės.

Džiaugiamės ir gerio vėjo: kelkite sparnus, kurkite, vaidinkite, o žiūrovų visada sulauksite.

Laima Krivickienė

100 metų be „Valsų karaliaus“

Johann Strauss.

Nelengva surasti žmogų, kuris būtų negirdėjęs žavaus, melodingai skambančio kūrinių — valsų „Mėlynasis Dunojus“ („An der schoenen blauen Donau“). Tą, visame pasaulyje išgarsėjusį ir pamiltą, valsa sukūrė austras, „Valsų karaliaus“ vardą užsitarnavęs, smuikininkas, dirigentas, kompozitorius Johann Strauss II. „Mėlynajį Dunojų“ Austrijos gyventojai yra taip įsimylėję, jog neoficialiai jį vadina antruoju Austrijos himnu.

Šiais metais ne tik „Mėlynajį Dunojų“, bet ir kitus J. Strauss sukurtus kūrinius dažniau, kaip visuomet, girdime radio bangose, šokių salėse bei koncertų salėse.

Johann Strauss sukūrė per 500 kūrinių. Iš jų net 400 valsai!

Šalia „Mėlynosio Dunojus“, didelio populiarumo susilaukė „Vienos miško pasakas“ („Geschichten aus dem Wiener Wald“), „Vynas, moterys ir dainos“ („Wein, Weib, Gesang“), „Rožės iš pietų“ („Rosen aus dem Süden“), „Pavasario balsai“ („Fruehlingsstimmen“) ir kiti.

Johann Strauss neapsiriboję, kurdamas tik valsus bei kitą šokių muziką. Sukūrė ir nemažai operėčių. Daugiausia yra išpopuliarėjusios ir plačiai žinomos: „Sikšnosparnis“ („Die Fledermaus“), „Čigonų baronas“ („Der Zigeuner ba-

ron“), „Naktis Venecijoje“ („Eine Nacht in Venedig“) ir kitos.

Koncertai po visą Europą, neišskiriant ir Rusijos, pajamos už jo spausdinamus kūrinius, jo apskiriai žmonai Harietta / „Jetty“ sumaniai piniginius reikalus tvarkant, Johann Strauss'ą buvo padarę turtingu žmogumi.

Vienintelį kartą, 1872 m., buvo atvykęs į JAV. Pirmasis koncertas įvyko Bostone. Ten jis dirigavo orkestrui ir chorui iš 1,000 muzikantų. Tuo koncertu Johann Strauss labai džiaugėsi ir sakė, jog jis to koncerto nepamirš iki būsimų gyvas, nes tai buvęs pats didžiausias, didžiausioje salėje, su didžiausiu orkestru ir choru koncertas. Šalia Bostono, koncertavo New Yorke bei kituose miestuose.

Johann Strauss I gimė 1825 m. spalio 25 d. Vienoje, Austrijoje. Mirė 1899 m. birželio 3 d., buvo palaidotas Vienos centrinės kapinėse, kuriose ilsisi Beethoven, Schubert ir Brahms.

Name, kuriame Johann Strauss gyveno su savo pirmąja žmona Harietta (buvo vedęs tris kartus), Vienoje, Praterstrasse 54, dabar yra įkurtas jo vardo muziejus. Erdviuose muziejaus kambaruose yra brangus „Amati“ smuikas, pultas, jo kūrinių gaidos, „Boesendorff“ firmos fortepijonas, stalas, ant kurio jis parašė garsųjį „Mėlynajį Dunojų“, daugybę paveikslų, portretų ir fotografijų iš „Valsų Karaliaus“ gyvenimo.

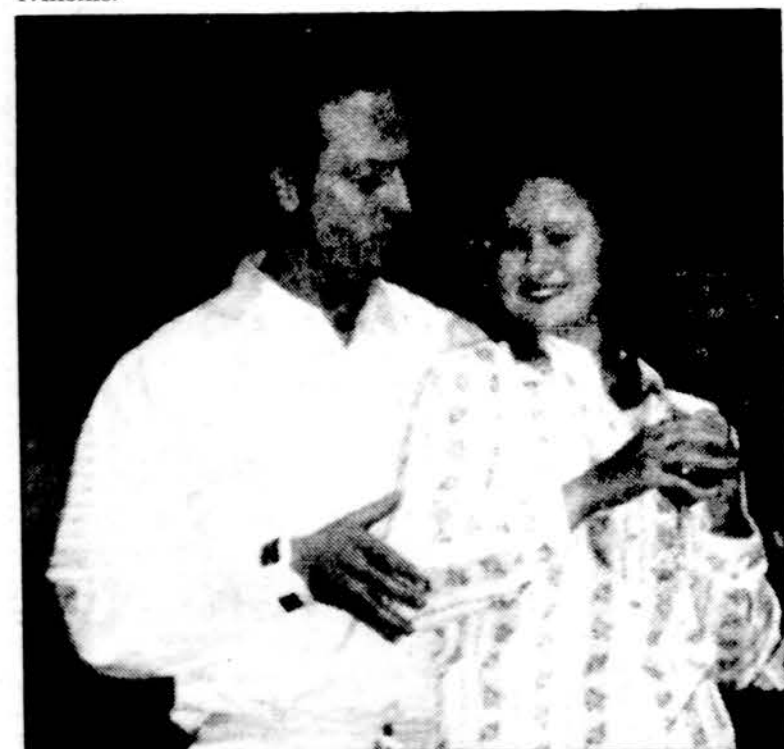
Vienos miesto parke pastatytas itin meniškas paminklas; ant aukšto pjedestalo, įvairių simbolių ir švelniai banguojančių linijų apsuptas, stovi elegantiškas, smuikuojantis Johann Strauss II.

Bet bene pats didžiausias Johann Strauss II paminklas, tai jo palikta muzika, kuri tebeskamba viso pasaulio salėse, operų rūmuose, koncertų salėse ir žmonių širdyse!

P. Palys

Scena iš pirmojo veiksmo. Iš kairės: Gintautienė — G. Gillespie, Daubienė — I. Kazaceuskaitė, Vanda — V. Drupaite, Dauba — P. Ivinskis.

Dr. Jonas Dauba „meilūs žodelius“ šnabžda Barbora (R. Žukauskaitė).

Birutė (J. Jankauskaitė) ir dr. Jonas Dauba (Jonas Variakojis).

Pamilęs Lietuvą ir lietuvišką duoną

Profesoriui Williamui R. Schmalstiegui 70

Š. m. spalio 3 d. sukanka septyniadesimt metų, kai Sayre, Bradford apskrityje, Pennsylvania, gimė šiuo metu žymiausias amerikiečių baltistai, labai daug Lietuvai nusipelnęs žmogus, Pennsylvania valstijos universiteto (University Park) profesorius Williamas Schmalstieg (William Riegel Schmalstieg).

Profesorius — vienturtis anglikontų dvasininko sūnus, o jo protėviai jau daugiau kaip prieš porą šimtmečių i Pennsylvania atkeliavo iš Vokietijos. Jo namuose ant sienos įremti kabo dar ir su vokiška giesmele bei angliškais pagraibais senelio gimimo metrikai. Autoironiškai mėgstantis profesorius juokauja, kad jis kilo iš tų Pennsylvania vokiečių, kurie buvo labai geri žemdirbiai, bet menki kalbininkai. Anot vieno Amerikos prezidento, jie buvę tokie žiopli, kad per daugybę metų padoriai neišmoko anglų kalbos (užtat sukūrė specialų vokiečių dialektą Pennsylvania Dutch!).

Gyventi ir dirbti profesorius teko daugybėje Jungtinių Amerikos Valstijų vietų. Dalis jo vaikystės prabėgo Pietų Dakotoje. 1950 m. jis su pagyrimu baigė Minesotos universitetą. Įvairius kalbotyros kursus klausė Columbia, George Washington universitetuose. Tačiau kaip būsimajam baltistui jam, ypač didelės įtakos turėjo studijos Pennsylvania universitete, Philadelphia. Mat jo studijų metu šis universitetas buvo svarbus baltistikos centras, kokio niekada nebuvo ir tikriausiai niekada nebus Amerikoje. Universiteto Baltų ir slavų filologijos skyriui tada vadovavo labai daug lietuvių kalbos mokslui nusipelnęs sveikaras Alfredas Sennas. (Alfred Senn).

Š. m. balandžio 29 d. Kaune, Vytauto Didžiojo universitete, šimtųjų gimimo metinių proga įvyko specialiai šiam mokslininkui skirta konferencija, jo sūnui — JAV Wisconsin universiteto profesorius, žymiam naujųjų laikų Lietuvos istorijos tyrinėtoji Alfredui Eričiui Sennui buvo suteiktas garbės daktaro vardas.

Jis inicijavo pakviesti čia darbavosi Vincas Krėvė-Mickevičius, Antanas Salys, Vincas Maciūnas, A. Sennas vadovavo W. Schmalstiego daktaro disertacijai apie slavų kalbų įtaką lietuvių kalbai. Savo globotiniui jis parūpindavo geras stipendijas. Profesorius V. Krėvė-Mickevičius W. Schmalstiegui dėstė rusų kalbą ir kartais pykdavo ant savo studento, kam šis rašydavo tokius ilgus rašomuosius darbus, nes įvedavo daugiau klaidų, o profesorius

gaišdavo daugiau laiko jas taisydamas. Kaip puikų pedagogą ir labai šviesią asmenybę W. Schmalstiegas prisimena profesorių Antaną Salį. Šio profesoriaus lietuvių kalbos paskaitas vienu metu lankė trys labai stropūs studentai — vienas žydas, vienas lietuvis (Kostas Ostrauskas) ir vienas jau „grynas“ amerikietis W. Schmalstiegas. Kolegos studentai šią trijulę buvo praminę „Lietuvos patriotų klubu“ ir šaipėsi, jog šio klubo šūkis: „Chicago today, the world tomorrow“. Draugystė su lietuviu visais lėmė, kad profesorius jau studijų metais kalbėjo lietuviškai. Ypač dažni jo lietuviškų pokalbių bendrininkai buvo Kostas Ostrauskas ir Antanas Klimas. Profesorius atsiliepdavo savo bičiuliams lietuviams taisydamas jų rašomus angliškus tekstus. Jis juokauja, kad pirmasis lietuvių rašytojas, su kuriuo gyvenimu ir kuryba nebūlogai susipažino, buvo Jonas Biliūnas, mat apie šį rašytoją K. Ostrauskas rašė disertaciją.

W. Schmalstiego kelias į mokslą nebuvo visai lengvas. Vasaros atostogų metu jam teko išbandyti įvairių su kalbotyra toli gražu nesusijusių darbų. Mažutėje restoranelyje jis pardavinėjo kiaušinius su lašiniiais ir ledų patiekalus. Biologijos profesoriaus ūkyje kaupė tulpes ir kukurūzus. Dirbo matininko padėjėju — kalė kuoliukus, pagal kuriuos buldozeriai vertė žemes naujiems Amerikos keliams. Jau turėdamas magistro laipsnį, didžiuliu fordų vežiojo ekskursantus New Hampshire ir gražų George Washington kalną.

1956 m. Pennsylvania universitete gavęs filosofijos daktaro laipsnį, W. Schmalstiegas išvyko dirbti į Kentucky universitetą. 1959-1962 m. kalbotyrą, rusų ir prancūzų kalbas jis dėstė Lafayette kolegijoje Eastone. 1963 m. jis persikėlė į savo buvusį Alma mater Minnesota universitetą. Įdomu, kad Lafayette kolegijoje W. Schmalstiego vieta užėmė geras jo bičiulis, būsimasis Kauno Vytauto Didžiojo universiteto rektorius Bronius Vaskelis. Br. Vaskelis su šypsena prisimena, jog kai kolegijos vadovybė svarstė jo įdarbinimo klausimą, W. Schmalstiegas lietuviškai jam patarino, kaip jis turi derėtis dėl savo darbo sąlygų.

Nuo 1965 m. iki šiol W. Schmalstiegas labai sėkmingai profesoriauja Pennsylvania valstijos universitete. Čia jam tenka ar teko dėstyti rusų, senąją slavų kalbą, sanskritą, hetitų, lietuvių kalbas, istorinę kalbotyrą ir kitus filologijos dalykus.

Profesorius W. Schmalstiegas savo ilgąmetį pedagoginį darbą visą laiką gražiai derino su mokslinė tiriamąja veikla. Gal keliolikos šalių leidiniuose jis paskelbė daugybę straipsnių įvairiais indoeuropeistikos, baltistikos, slavistikos, bendrosios kalbotyros klausimais. Ypač didelę šių straipsnių dalį tenka Vilniuje leidžiamai *Baltisticai*.

Dauguma profesorius išleistų knygų taip pat yra skirta baltistikai. Ypač jis pamėgo XVII amžiuje išnykusią prūsų kalbą. 1965 m. W. Schmalstiegas išleido studentams skirtą šios kalbos vadovėlį *Senovės prūsų kalbos skaitiniai* (Readings in Old Prussian). Daugelio metų tyrinėjimus jis apibendrino puikiose knygose.

Prof. J. Pikūno vakaro svečiai. Iš kairės: A. Palūjauskienė, prof. J. Pikūnas, V. Kochanskytė, A. Vasiliauskienė, A. Goštautas.

Senovės prūsų kalbos gramatika (An Old Prussian Grammar, 1974) ir *Senovės prūsų kalbos studijos* (Studies in Old Prussian, 1976). W. Schmalstiegas yra vienas iš autorių turbūt patio sensancingiausio mūsų dešimtmečių prūsistikos straipsnio: jis kartu su neseniai mirusiu JAV latvių kalbininku Valdiu J. Zepu ir jaunu amerikiečių mokslininku Stephen C. McCluskey aprašė pastarojo Baselyje surastą prūsisko tekstelio nuotrupą, kuri šiuo metu laikoma pačiu seniausiu išlikusiu baltų kalbų tekstu.

Iš apibendrinamojo pobūdžio lietuvių kalbos tyrinėjimų didžiausio dėmesio, be abejo, nusipelnė W. Schmalstiego veikalas *Lietuvių kalbos istorinė sintaksė* (A Lithuanian Historical Syntax, 1988). Mišnetina čia ir *Lituanian* žurnale paskelbta studija „Lietuvių kalba — praeitis ir dabartis“ (The Lithuanian language — Past and Present, 1982). Profesorius yra bendraautoris ir turbūt pačio populiariausio užsienyje išleisto lietuvių kalbos vadovėlio. Tai jo kartu su Leonardu Dambriūnu ir Antanu Klimu parašytas *Dabartinės lietuvių kalbos įvadas* (Introduction to Modern Lithuanian, 1966). 1993 m. pasirodė jau penktasis šios knygos leidimas! Beje, šią tokią populiarią liuanistikos knygą prelatas Juozapas Antanas Karaliaus lėšomis išleido tėvai pranciškonai (Brooklyn, New York).

Pasaulio baltistams profesorius W. Schmalstiegas padarė labai didelę paslaugą ir anglų kalbą išversdamas žymiojo latvių kalbininko Janio Endzelyno veikalą *Baltų kalbų garsai ir formos* (Comparative Phonology and Morphology of the Baltic Languages, 1971). Vertė profesorius šią knygą iš lietuviško vertimo, o su latviškuoju originalu jau sutikslino JAV latvių kalbininkas Benjaminis Jegeris. Lietuviai gali džiaugtis, jog angliškai skaitantieji kalbininkai ir šiaip Lietuva besidomintys žmonės turi gerą lietuvių kalbos istorijos apybraižą — tai profesoriaus Zigmo Zinkeviciaus knyga *Lietuvių kalbos istorija* (The History of the Lithuanian Language, 1996). Ir čia neapsieita be W. Schmalstiego pagalbos: jis redagavo Ramutės Pliplytės vertimą, parašė jam įžangą. Akademines *Lietuvių kalbos gramatikos* angliško leidimo (Lithuanian Grammar, 1997) autoriai taip pat dekingi kalbininkui: jis kruopščiai peržiūrėjo anglišką knygos tekstą.

W. Schmalstiegas daugelį metų aktyviai bendrauja su JAV lietuvių mokslinėmis organizacijomis. Jis vienas pačių aktyviausių žurnalo *Litua-*

J. PIKŪNO KŪRYBOS VAKARAS KAUNE

Jau daugelį metų iš eilės prof. Justinas Pikūnas vieši Lietuvoje, dėstytojaujamas Vytauto Didžiojo universitete (VDU). Ne vienus metus profesorius pirmininkauja socialinių mokslų fakulteto psichologijos katedros bakalaurų ir magistrantų diplominių darbų gynimo komisijoje. Šis žmogus savo garbingame amžiuje duoda didžiulį įnašą Lietuvos psichologijos mokslui.

Prof. J. Pikūnas sukaupias žinias skleidžia ne tik savo studentų srautui. Jis yra pasiūlymas daugeliui Lietuvos žmonių. Profesorius išleido ne vieną knygą lietuvių kalba ir greitai metu ruošiamą išleisti dar vieną leidinį.

Šių metų birželio 17 d. Pasaulio lietuvių kultūros mokslo ir švietimo centro deka buvo suorganizuotas Justino Pikūno kūrybos vakaras, kur

buvo pristatytos šio centro išleistos dvi knygos: *Pikūno grafoskopinės skalės* (PGS) vadovas ir *Meilės psichologija*. Taip pat buvo pranešta ir apie dar vieną Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centro ruošiamą leidinį knygą *Asmenybės vystymasis* papildytą leidimą.

Renginį vedė Pasaulio lietuvių kultūros, mokslo ir švietimo centro vadovas V. Kubilius, Dr. A. Vasiliauskienė renginio svečiams pristatė profesoriaus biografiją ir visus nuopelnus Lietuvai. Gražių žodžių apie profesorių išgirdome ir iš dabartinio VDU psichologijos katedros vedėjo A. Goštauto lūpų. Jis kvietė dar ne kartą profesorių sugrįžti pas studentus. Docentė A. Palūjauskienė pristatė greit pasirodysiančią knygą *Asmenybės vystymasis*. Be galo malonu buvo klausytis aktorės V. Kochanskytės skaitomų ištraukų iš J. Pikūno *Meilės psichologijos*. Žodžiai „kaip širdies ritmui sutrikus negali tikėtis sveiko gyvenimo, taip ir be meilės negali rasti laimės šaltinio ir sulaukti prasmingos ateities“ tarsi apvainikavo visą vakarą. Po šių žodžių padėkoti susirinkusiai publikai atsisvajoti pats prof. J. Pikūnas. Jis, kaip visada, nestokojo humoro, bet ir jaudinosi, matydamas susirinkusį gausų kolegų, studentų, pažįstamų ir kitų gerbėjų būrį.

S. Nosovaitė

nus bendradarbių. 1982 m. jis po Marijos Gimbutienės buvo išrinktas Baltų studijų plėtros sąjungos (Association for the Advancement of Baltic Studies) pirmininku. 1991 m. W. Schmalstiegas rinko Amerikos mokslininkų parašus peticijai JAV prezidentui, kad būtų pripažinta Lietuvos nepriklausomybė. Daugiausia šio mokslininko iniciatyva Pennsylvania valstijos universitete 1997 m. įvyko simpoziumas „Pirmoji spausdinta lietuviška knyga“ (The First Lithuanian Printed Book). Be kita ko, čia W. Schmalstiegui buvo išteiktas Pirmosios lietuviškos knygos sukakčiai skirtas sidabrinis medalis (autorius Petras Repšys). Galime prisiminti taip pat, kad 1990 m. Baltijos mokslo ir švietimo centro deka buvo suorganizuotas Justino Pikūno kūrybos vakaras, kur

Andre Martine, žymūs amerikiečių, japonų mokslininkai, bet lietuviai ir čia ko gero sudarytų daugumą.

Tikriausiai sunku būtų suskaiciuoti, kiek kartų profesorius lankėsi Lietuvoje ir kiek jis čia turi draugų. Pirmą kartą su žmona Emilija jis čia atvyko 1968 metais. Tačiau ypač maloni kelionė į Lietuvą buvo jiems 1994 metų rudenį, kai senasis Vilniaus universitetas, švėsdamas savo įkurimo 415-ias metines, W. Schmalstiegui kartu su neseniai mirusiu istoriku jėzuitu Pauliumi Rabikausku, įžymiuoju rusų baltistu Vladimiru Toporovu ir JAV politologu Tomu Remeikiu suteikė garbės daktaro vardą.

Gausus būrys Profesoriaus bičiulių Lietuvoje nuosirdžiausiai jį sveikina gražaus jubiliejaus proga, linki geros sveikatos ir sėkmės darbuose, už daug ką jam dėkoja ir kartu gailisi, kad dėl „techniškių kliūčių“ jie negali išteikti jam taip jo pamėgtos juodos lietuviškos duonos kepalą.

Algirdas Sabaliauskas
Lietuvių kalbos instituto direktorius

DAIŲ SPARNAIS

Virginijos Bruozytės-Muliolienės recitalis Los Angeles Šv. Kazimiero parapijos salėje rugsėjo 18 d. buvo vienas širdingiausių muzikinių įvykių šių metų. Bendruomenės veikloje.

Solistė, gimusi Melbourne, Australijoje, ir dabar glaudžiai susijusi su muzikiniu gyvenimu Cleveland, Ohio, įrodė, ką reiškia igimtas talentas, gera mokykla ir noras pradžiuginti žmones. Esu ją čia girdėjęs prieš keliolika metų nepamirštamame „Svajonių“ trio koncerte.

Sestadienio vakaro auditorija (pernelyg retoka dėl greitkelių „baubo“) priėmė jos dainavimą, kaip Shakespearo „Dvyliktojoje naktyje“ kuni-gaikštis Orsino: *If music be the food of love, play on, / Give me the excess of it*. Šiuo atveju, prieš pabaigą pasigirdus publikos šūkšniams „dar, dar, dar...“, V. Bruozytės repertuaro excess pasidarė ne per viršis, bet trokštamo grožio pratesimas. Džiugesys viešpatavo salėje. *Furor divinus*.

To įkvėpta, ji su kiekviena daina vis naujai atsiskleidavo, skirtingai interpretuodama dainos turinio charakterį. Kartais paaikškindama klausytojams dainų prasmę. Kai kam tai atrodė be reikalo. Mano išmone, pravartu maždaug žinoti dainuojamą tekstą.

Margai įvairus jos repertuaras — 26 dalykai, gėrai žinomi vokalo mėgėjų tarpe. Neabejotinai sėdevėrų lobis, plius dvi lietuvių estrados dainos, dainų atliktos su broliu Arūnu, palydinčių duetą gitara. Jaudinan-tis momentas.

Pirmoj daly B. Budriūno „Tėviškė“, A. Brazinsko „Kai ateis pavasaris“ ir ta pakili V. Klovos harm. liaudies daina „Rūta žalioji“. Tada dvi nuostabių G. Puccini arijos (italų kalba), J. Gruodžio „Agonėlės“, „Rugielė“, ir roman-tiškoji F. Mendelssohno „Dainos sparnais“. Po to keli vokiečių „Lieder“ vokiškai. Prieš tai jos subtilus akompanuotojas, pianistas iš Clevelando, Michael Borowitz paskambino nostalgikiškai Naujajai „Nokturnai“. Tada solistė padainavo A. Brazinsko „Esi gyva, esi gyva“.

Pr. Visvydas

Virginija Bruozytė-Muliolienė

Vokalo perlų vėrinys pažiūro ir antroje dalyje. Vis kiekvienas kitoks — su artistišku įvaldymu įtaigiai atliekamas. C.F. Gounod „Serenada“ ir K. Kavecko „Na, tai kas?“ M. Ravelio „Vokalise“, F. Obradors „El Vito“. Pastarąjį atliko su aitriu ispanišku temperamentu. Vel kelis išpuodingus numerius prancūziškai ir Cole Porterio „C'est Magnifique!“ Išjauzdama į slaviškos dainos sielą, M. Dvorak „Rusalka“. Puikiai nuskambejo V. Herbert „Art is calling for me“. Pabaigai kelis G. Gershwin ir Lerner bei Loewe legendinius „hits“, kaip „I Got Rhythm“ ar „I could have danced all night“. Čia itin tiko jos žavingas rubas! Žodžiu, visapusiška menininkė, su maloniu soprano tembru, pakankamu diapazonu, grakščiais judesiais. Pianistas Borowitz įterpė lyrišką J. Massenet „Meditaciją“.

Jei apie V. Bruozytę per visą puslapį rašoma programos lankstinuke, tai apie Michael Borowitz — ne sakinio. Matyt, nesuspetė. Koncertą rengė Lietuvių dienų komitetas, beveik ekspromtu. Daug kas nebuvo tikras dėl tikslios datos. Kurie klausosi lietuvių radiją, sužinojo, kad bus šeštadienį, o ne sekmadienį, kaip įprasta. Apskritai, lietuvių apylinke informacija šlubuoja. Taip ir liko žmonės tūnoti šeštadienio vakarą namuose, neparagavę to reto „muzikos maisto“, apie kurį taip gražiai eilavo didysis Shadespear. Neparagavo ir skanių, geravalių ponių paruoštų patiekalų.

Daivos Karūzaite personalinė paroda ruošiamą Čiurlionio galerijoje, 5620 S. Claremont, Chicago, Ill. Atidarymas — spalio 8 d., penktadienį, 7-45 val. vak. Atidarymo programoje akt. Audre Bruzytė skaitys dailininkės poeziją, Lina Bulovaitė šoks išraiškos šoki. Taip pat bus eksponuojamas vaikų menas.

Leidiniai

KAIP IŠLIKO MŪSŲ MAŽA ŠALIS

Japonijos Chubu universiteto profesorė Sachiko Hatanaka, iš kultūrinės antropologijos pozicijų tyrinėjusi Australijos lietuvių išeivių bendruomenę, atvyko ir į jos etninę tėvynę — Lietuvą. Ją sudomino, kaip grėsmingų istorinių įvykių ir okupacijų verpetuose išliko ši maža šalis, vėl ir vėl atkūrusi savo nepriklausomybę. Nuo pirmojo atsilankymo 1992 m. Sachiko Hatanaka į Lietuvą atvykavo kasmet, gilinosi į jos istoriją, ypač į laikotarpį 20 amžiaus pradžios. Ji parašė ir japonų kalba išleido knygą *Lietuva. Kaip išliko maža šalis*. Ši knyga Japonijoje jau susilaukė dviejų leidimų, o neseniai leidykla „Tvermė“ ją išleido lietuvių kalba. Iš japonų kalbos ją vertė Arvydas Ališauskas. Lietuviškai išleistas knygos viršelio aplanke išspausdintas fragmentas iš *Drauge* paskelbto Pilypo Naručio rašinio apie šios knygos japonišką laidą. Be kita ko, P. Narutis *Drauge* rašė: „Tai bene pirmoji knyga japonų kalba apie daug kentėjusią Lietuvą. Japoniškai parašytos knygos pirmame puslapyje lietuviškai įrašyta: *Requiem sovietų aukoms Lietuvoje*“.

Remiantis laisvės kovų dalyvių, buvusių partizanų, Sibiro tremtinių, tarp jų inteligentijos atstovų, likimais ir pasakojimais, knygoje atkurtas sunkus Lietuvos kelias į nepriklausomybę, vaizduojama, kaip dabar vyksta sovietinės sistemos suniokoto žmoniškumo reabilitacija (atstatymas). Atskiras skyrius skirtas Lietuvos diasporai, išeivijai. Nušviečiamos emigracijos, pasitraukimo iš tėvynės priežastys, Amerikos lietuvių kelta Lietuvos laisvės byla.

Dalyvaujant į Lietuvą vėl atvykusiai autoriui Sachiko Hatanaka, Seime buvo surengtos knygos *Lietuva. Kaip išliko maža šalis* sutiktuos. Dalyvaavo tuo metu vykusios tarptautinės konferencijos „Sovietų Sąjungos ir Vokietijos 1939 m. slaptieji susitarimai ir jų padariniai Vidurio ir Rytų Europos valstybėms“, o taip pat politinių kalinių, tremtinių atstovai, tarp kurių buvo ir grupė S. Hatanaka knygos herojų.

Gyventojų Genocido ir rezistencijos tyrimo centro darbuotoja Nijolė Gaškaitė-Zemaitienė pasakė, kad kartu su ja knygos autorė lankėsi buvusioje KGB irštvoje, su skausmu apžiūrėjo kankinimų kameras, žvelgė į nukankintų, myriop pasmerktų partizanų nuotraukas. Ji daug metų

vazinėjo po Lietuvos miestelius ir kaimus, iš laisvės kovotojų gyvų pasakojimų ir atsiminimų atkūrė, knygoje surašė lietuvių tautos pasipriešinimo okupantams istoriją, nagrinėjo tautinę savimone. Noredama kuo giliau, autentiškiau pažinti mūsų kraštą, jo žmones ir likimus, Sachiko Hatanaka buvo net apsigyvenusi pas nuošalaus Plungės rajono Babrungėnų kaimo senokus, dalyvavusius partizaninėse kovose, patyrusius Sibiro tremtinių dalia. Vertėjų pasitelkus angliskai kalbantį vilnietį studentą, iš šių senųjų pasakojimų, pergyvenimų, autorė įdomiai, originaliai aprašo okupacijų žiaurumus, partizaninės kovos pobūdį.

Knygos sutiktuos kalbėjęs Politinių kalinių ir tremtinių sąjungos pirmininkas Povilas Jakucionis pabrėžė, kad knygos privalumas yra tas, kad šiurpūs Lietuvos istorijos tarpiniai nušviečiami, remiantis okupacijos žiaurumus ir kovas pergyvenusiais žmonėmis, jų autentiškais pasakojimais. Autorė maziau domino priešų parašyti sovietiniai dokumentai, iš jų sudarytos archyvinės bylos. Ji ieškojo ne tiek abejotinos vertės KGB archyvų, kiek gyvų liudininkų — buvusių partizanų tremtinių, nepriklausomoje Lietuvoje ugdytų inteligentų. P. Jakucionis pasakė, kad, pasirinkusi tokią knygą rašymo metodiką, S. Hatanaka — viešnia iš tolimos šalies, visai kitokios kultūros, geriau suprato mūsų problemas ir lūkesčius, negu kai kurie mūsų istorikai, sociologai ar politikai, kurie tiesa pripažįsta tik tai, ką suranda parašyta KGB tardytojų ir budelių.

P. Jakucionis taip pat pažymėjo autorės dėmesį po tremčių, kalėjimų, persekiojimų išlikusiai nepriklausomos Lietuvos inteligentijai. Sachiko Hatanaka su užsispyrimu Lietuvoje ieškojo ir surado keltą iš tremties grįžusių senosios kartos inteligentų, jos žodžiais, „išlaikiusių socialinio elito pavidalą“. Remdamasi jų žodžiais, samprotavimais, autorė padarė nemažai apibendrinimų, savitai, originaliai ir geranoriškai pavaizdavo, kaip istorinių kataklizmų pavojuose išliko mūsų maža šalis.

Knygos pristatyme kalbėjusi Sachiko Hatanaka pasakė, kad savo darbuose ir raštuose ji dar noretų grįžti prie Lietuvos temos.

Algimantas A. Naujokaitis

VERTINGAS LEIDINYS LIETUVIŲ KULTŪRAI PAŽINTI

Jurgis Gimbutas. *Lietuvos kaimo trobesių puošmenos*. Vilnius, 1999. 131. Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Tarp žymiausių Lietuvos kaimo architektūros tyrinėtojų ypač ryški JAV gyvnančio tautiečio architekto dr. Jurgio Gimbuto pavardė. Vargu kas nėra skaitęs, o juo labiau suskaičiavęs, kiek jo straipsnių yra paskelbta bostoniškoje *Lietuvių enciklopedijoje*. O kur dar daugybė kitų tyrimų, knygų. Neseniai Lietuvos skaitytuos nudiugino naujas, išvaizdus, didelio formato, nemažos apimties ir tikrai turtingas šio autoriaus darbas *Lietuvos kaimo trobesių puošmenos*. Ši knyga skir-

ta išimtinai senojo Lietuvos kaimo medinių trobesių puošybai. Tai tarsi albumas su 111 fotonuotraukų, 132 piešinių lentelemis, kuriose yra 1,282 kruopščiai metrikuoti įvairių architektūrinių elementų piešiniai. Be pratarmės ir įvado, veikalo dešimtyje skyrių nuodugniai aptariama gyvenamųjų namų ir ūkinių trobesių įvairios puošimos dalys bei elementai: stogo galo skliautas (autorius jį vadina skydu), vėjalentės ir karnizai, linijumai, knygų. Neseniai Lietuvos skaitytuos nudiugino naujas, išvaizdus, didelio formato, nemažos apimties ir tikrai turtingas šio autoriaus darbas *Lietuvos kaimo trobesių puošmenos*. Ši knyga skir-

Veikale teigiama, jog ši knyga skiriama ne tiek specia-

Knygos *Lietuva. Kaip išliko maža šalis* autorė Sachiko Hatanaka (viduryje) su šios knygos herojėmis — tremtinėmis, sovietinių kalėjimų kalinėmis. Nuotr. Auksuolės Čepaitienės

listams, kiek plačiai visuo-menei“ (p. 7). Užtat čia nėra, kaip įprasta moksliniuose veikaluose, nuorodų į panaudotus šaltinius, nors prireikus, tokia informacija įterpiama tekste. Knygos pabaigoje pateikiamas specifinių architektūros terminų žodynelis bei panaudotos literatūros sąrašas. Taigi norintiems suteikiamą galimybę bet kokių, veikale nagrinėjami, klausimų pasitirti ir kitų autorių darbus.

Autorius nesiekia atkurti ir proistoriniais laikais buvusios Lietuvoje trobesių puošybos, sakdamas, kad „Lietuvos kaimo trobesių puošyboje mūsų laikai apima ne daugiau, kaip du ar tris dešimtmečius po Antrojo pasaulinio karo“, nes „tradicinės kaimo buvo sužlugdytos sovietinės okupacijos“ (p. 10). Iš tikrųjų gaila, kad nepriklausomoje Lietuvoje iki 1940 m. nebuvo visą kraštą apėmusio kraštotyrimo judėjimo, todėl nebuvo visapusiškai suinventorinti, aprašyti, nufotografuoti visų etnografinių sričių gražiausi kaimai, viensėdžiai, pastatai bei jų puošmenos. Tik nedaugelis tokios medžiagos liudija, kokio nuostabiai gražaus būta Lietuvos kaimo. Apie tai galima spręsti iš dabar knygoje pateiktų trobesių, kitų sodybos elementų puošybos pavyzdžių.

Puošmenų įvairovė neabejotinai priklausė nuo kaimo meistrių nagingumo, išradin-gumo, estetinio skonio, taip pat nuo trobesio paskirties, jo stogo formos ir kt. Jau vien nuotraukose bei piešiniuose liudija buvus nepaprastai didelių stogo galus užbaigiančių lentinių skydų, nuolaidžius stogo pakraščius sustvirtinančių lentų — vėjalentės ar prie kraigo stogą puošiančių lėkvių įvairovė. Čia ir „arkliukai“, „gaidžiai“, kitokie paukšteliai, „ragai“, kartais netgi žmogaus siluetai. O kur įvairiausi išpaistymai dantukais, ziedlapiais, pagaliau netgi tapyba. Būdinga ir tai, kai puošta ne tik gyvenamieji namai, bet ir kletys, daržinės, jaujos. O kur dar, prieangiai, priekelčių įvairiai profiliuotos kolonėlės, tvorėlės trobesio sienų kertes, sijų, gegnių gat-lus nuo lietaus ir drėgmės saugančių lentinių apmušalų, langų ir langelių puošimas įvairiausiais geometriniais ornamentais, rombų, eglučių kombinacijomis, kiaurapijūviu, netgi skobtiniais puošmenimis. Išpūdingos namų, kelių, netgi ūkinių trobesių durys, jų apkaustai.

Tad neperdedant galima pasakyti, jog ši Jurgio Gimbuto dovana skaitytojui yra tikra priešsovietinio Lietuvos kaimo, įskaitant ir miestelius bei dvarelius, medinių pastatų papuošimo būdų ir pačių puošmenų enciklopedija. Skaitai šį veikalą ir džiaugiesi mūsų protėvių dvasingumu, meile

DEFICITINĖ PAVASARIO KNYGA

Šiemet ryžausi žutbut gauti metinį, visad mieliai skaitomą *Poezijos Pavasarį* '99, kurį *Literatūros ir meno* recenzentas Juozas Smeglas pavadino „Plyta saturnalijoms“ — taigi pavasario šventėms. Bet ar jos tiražo pakako norintiems nusipirkti? Kur tau pakaks! Išleista tik 1,000 egzempliorių. Knyga tapo deficitine preke.

Birželio pradžioje užliarmavau giminaites Kaune. Kaunas yra Kaunas. To miesto moterys, jei ko nors degant reikia, pasistengia parūpinti. Žinoma, jų entuziazmui sustvirtinti, pravartu nusiūsti de-ramą čekį. Jei toks su laišku dingsta erdvėje (taip ir atsitiko), tai siūsk kitą. Kantriai laukiau. Po kelių savaičių, žiūrėk, atskrido trokštamas *Pavasaris*, drauge su Sigitu Parulskio ir Aido Marčėno originaliai sudaryta bendra rink-tine 50 eilėraščių.

Ar verta šitaip atkakliai ieškoti *Pavasario* knygos, negailint nei laiko, nei išlaidų? Nedvejodamas atsakau: verta. Šalia paklausus patriotinio šūkio „veidu į Lietuvą“, prisipažinsiu, man visad labiau rūpūs lietuvių kalbos ir kultūros gyvybė. O lietuviškiausi žodžiai gyvena poezijos tekstuose. Ir dabartiniam almanache, nepaisant, kad jame nedalyvauja dalis patių žymiausių poetų, kad nėra įprastų naujos grafikos iliustracijų, vis dėlto pakanka to, kas yra XX amžiaus pabaigos lietuvių poezijos buklei parodyti. Mazdaug 100 lietuvių autorių ir maždaug 20 verstųjų kitataučių.

Randu čia ir rimuotas, eufoniškus grožio sklidinas, eiles, su mums artima romantika, išmintimi, su keriančiais vaizdiniais. Randu ir postmodernizmo vėjų įpostą įvairių verlibrinę eilėraščių. Ir vieną kitą vulgarių žodį. Ir eksperimentinę prozodiją, kad ir Alvydo Šlepiko vertikaline raidžių virvė sumontuota „Svetimas“ ar Luanos Stebulės „Tavo“. Knygos pabaigoje yra

Manto Gimzausko raštvedybinių „Čekių eilėraščių“, taip pat kompiuteriu sukurpti Tomo S. Butkaus ir Marlett Fonto „atgimimai“ (generuotos kalbos mutacija 7 miestų aikštėms). Savotiški rebusai. Žodžiu, moderni Europa.

Su malonumu skaitau Juditos Vaicūnaitės grakščius „Gatvės artistas“ ir „Keturių karalienės“. Jautri lyrika srūva iš Jono Strielkūno ciklo „Viduržemio meilė“. Bet ir negirdėtų poetų įnašuose dažnai atrandu staigmenų. Štai Jūratės Sučylaitės eilėraščių pradžia: „Šlapiomis gatvėmis klaidžioju, / į parankę lietaus įsikibusi, / Toliau: „o staklės širdies nepalstamai dunksi“. Liudvikas Giedraitis savo neilgą verlibrą „Beviltskas lietus“, deja, murkdo beviltskoj sintaksę.

Keturvejišku palyginimu eiles „iš nemigos naktų“ pradeda Aušrinė Zulumskytė: „lyg ne naktis ne mėnėsiena — / tamsa lyg boba vienanaakė / kažka man būrė — ką — vis viena — / ji būrė tyliai — man nesakė“. Linksmais įvaizdais, turiningu žodiniu kirbirkščiuoju Darius Šimonis. Karnavaliskai satyriškas, išradingas poetas. Štai eilėraščių pradžia: „Senyvas garsonas akim liliptu / šį rytą šalia Nefertitės nubudo“. Pabaigoje: „Peleda pro orlaide ūbavo gūžiai: / taip buvo per amžius — labanakt vaikučiai“.

Eleginis išgyvenimas, be abejo, kur kas dažnesnis lietuvių lyrikoje. Viena tokių rimto tembro poezių yra Gražina Cieškaitė. Gal jos ekstatiškas kalbėjimas ir per ilgus, bet muzikos jame nestingia. Neretai išnyra įtaigūs posakiai. Būtent: „kai krenta žolės sidabriniai tylių vaisiai — / širdis nelaukita kitą širdį kaip giesmę išgirsta“. Arba: „aš vėl pagijau nuo daiktų vizualinio ruko“. Nesu religingas, bet Cieškaitės ritmo vargonai ne syki mane pakylėjo dangop. Ji — J. S. Bachas.

Tikėjimo tonais skamba ir Aldonos Puišytės poezija. Ji,

savo gyvenamajai aplinkai, natūralia grožio jausena. Užtat ir kaimas seniau buvo glaudi bendruomenė, jautri kito rūpestiams, paslaugi nelaimėje, skubanti nesavanaudiškai patalkinti darbuose. Buvo tai, ko šiandien skaudžiai pasigendame: sovietinės okupacijos penkiasdešimtmetis, trėmimai į Sibirą, prievartinė kolektyvizacija, ateizacija paliko nepaprastai daug, dar negreit užgysiančių, žaizdų.

Gaila, kad veikale netolygiai reprezentuojamos etnografinės sritys: ypač silpnai atspindėta Suvalkijos senojo kaimo trobesių puošyba. Matyt, autoriui suvalkietiškos medžiagos tikrai pristigo.

Greičiausiai todėl ir knygos įvade (p.8), pažymėjęs, kad trobesių puošmenis aptaria pagal Lietuvos etnografinės srities, nurodo tarp jų tik Aukštaitiją, Dzūkiją, Žemaitiją ir Mazają Lietuvą. Nors veikalas orientuojamas į „platių skaitytojų“, yra jame ir žodynėlį nepaaiškintų specifinių terminų, kaip „antablenentas“, „triglifai“ (p.108), „rustas“ (p.139), „antstatas“ (p.161) ir kt.

Tokie mazi „kabliukai“ ne kiek nesumenkina didžiulio darbo, kuri dr. J. Gimbutas yra atlikęs, parodydamas patiem lietuviams ir pasauliui Lietuvos kaimo architektūros grožį. Prof. dr. Angelė Vyšniauskaitė

matyt, giliai įsiskaičiusi į ankstyvąjį R. M. Rilke. Tai gera įtaka. Cituojant vokiškai, patariu būti atidesnei. Eilėraštyje „Neturto šviesa“ poetė įpina eilutę iš Rilke knygos „Von de Armut und vom Tode“ klaidingai: „Armuth ist ein grosser Glanz aus Innen“. Turi būti: „Denn Armut ist ein grosser Glanz aus Innen“.

Ta patia dingstimi verta priminti ir kitiems poetams būti atsargesniems su kitų kalbų žodžiais ar vietovardžiais. Juos, pavyzdžiui, mėgsta įpinti keliautojas Liudas Giraitis. Eilėraštyje „Meksikoje“ tenykštį miestą San Vicente reiktų rašyti tik Ispaniskai, o ne angliškai Saint Vincente.

Ši syki *Pavasario* vertimų kupeta yra kur kas kuplesnė nei bet kada. Jų visų paminėjimui reikėtų papildomo rašinio. Kai kurie vertėjai padaro savo igūdį ir vertai su pažindina su įdomiais poetais. Kad ir Eugenijus Ališanka su anglais Dennie Abse ir Kerry Shawn Keys; Rasa Ruseckienė su kasdienybės vaizduotoja islan-de Ingibjork Heraldssdotir. Suprantama, verlibrą versti yra taip, kaip pasinaudojant brastą, pereiti į kitą upės krantą. Rimuotai melodingai klasikais tokių brastų nėra. Todėl stebiuosi, kaip gražiai Peterburgo lyriką Aleksandrą Kušnerį vertia J. Strielkūnas. Štai „Sapno“ pradžia: „Gulėjau aš karinėje palapinėje, / Ir trošys mūšis dar aidėjo man širdyje. Bet jūros gaudesys, toks mielas po kautynių / Perdien man tvirtino: be reikalo gedi“.

Pranas Visvydas

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Journal of Baltic Studies, 1999 m. Nr. 3 (ruduo). Leidžiamas nuo 1976 m. keturis kartus per metus; vyr. redaktorė Sandra Milevskė. Adresas: 44 Locust Lane, Princeton, NJ, 08540.

Žurnalo redakcinę kolegiją priklauso ir keli lietuviai. Saulius Suziedėlis, Millersville u-tas; Algis Krupavičius, Kauno (turbūt Vytauto Didžiojo?) u-tas; Tomas Venclova, Yale u-tas. Žurnalą leidžia „Association for the Advancement of Baltic Studies, Inc.“, kurios valdybos sudėtyje taip pat yra lietuvių: Edward B. Jakubauskas, Vėjas Liulevičius, Violeta Kelertienė, Elona Vaišniene.

Šiame numeryje pagrindinius straipsnius pateikia Vaira Vikis-Freibergs (dabartinė Latvijos prezidentė), nagrinėjanti latvių liaudies dainų struktūros principus; Bernard Grofman, Evald Mikkel, Rein Taagepera rašo apie pasikeitimus Estijos rinkiminėje sistemoje tarp 1989 ir 1993 m.; Peeter Vihalemm — apie pasikeitimus Baltijos valstybių erdvėje, į juos žvelgiant iš Estijos taško.

Taip pat yra kelių knygų recenzijos, supažindinama su šio numerio straipsnių autoriais ir kt. Žurnalo knygos formato, primena Čikagoje leidžiamą *Lituanus*, 280 psl. Jis vertas platesnio dėmesio.

Almanacho sudarytojas Beneditas Januševičius įjungė keletą išeivijos poetų: Baļi Au-gina, Juozą Almi Jūrągi, Lidi-ją Šimkutę, Aldoną Veščiu-naitę, Editą Nazaraite. Ar Patricia Šmit gyvena užsienyje? To nežinau. Jos trumpu mįs-lingu verlibru „kada grįžta strele“ pradėdama šį knygą. Amerikoje angliškai poeziją rašančių Jono Zdanio ir Vy-tė Bakaičio įnašas čia yra išvertę Kornelijus Platelis ir Tautvy-da Marcinkevičiūtė.

Grazinai Tulauskaitei šiemet būtų devyniasdešimt. Apie jos vietą mūsų literatūroje rašo Viktorija Daujotytė puikiame straipsnyje „Romanso poetė“. Jausmingai įsiskaičiusi į S. Nėrį, Tulauskaite išsirašė „i tradiciją, jau esančią, aiškiai jaučiamą“. Tokiam romansui nereikia „taikyti simfonijos kriterijaus“. Moksliskai svariu stiliumi apie Justiną Marcinkevičių rašo Rima Pociūtė „Modernybės archaizacija ir istorinis praieities gedėjimas“. Gera analizė, nors ir nelengvai skaitoma. Be vargo pervariau Valdo Kukulo apstų rašinį „Vietoj ir apsuiki“. Jis gyldena lietuvių poezijos „amžiaus pradžios ir pabaigos debiutantų dvasinės savijautos są-sauką. Poetų maištingumo būta ir tada, ir dabar. Tačiau, anot Marcelijaus Martinaičio, „tokie tarpiniai reiškiniai supurto meną, jo kalbą, bet ne sukuria savo kultūros, jos il-galaurių orientaciją“. Ir tie pa-tys maištininkai ilgainiui įsi-jungia į bendrą vagą.

Pranas Visvydas

Varpas, 1999 m., Nr. 33. „Žurnalas tautos bei žmogaus laisvei, tautinei kultūrai ir lietuviybei“. Įsteigtas 1889 m., tad *Varpas* savo pradžią kildina iš dr. Vinco Kudirkos laikų, kai antrasis po dr. Jono Basanaviciaus leistos *Aušros* lietuviškas laikraštis žadino tautos sąmonę, ruošė lietuvių tautai laisvam, nepriklausomam gyvenimui.

Varpą leidžia Varpininkų fil-listerių draugija, redaguoja Antanas Kucys, administratorius Grozvydas Lazauskas, 208 W. Natoma Ave, Addison, IL 60101. (Atskiro numerio kaina 7 dol.). Žurnalo knygos formato, 208 psl., iliustruotas nuotraukomis. Spaudos darbas atliktas švariai, tad leidinys daro malonų įspūdį. Medžiaga jame taip pat svari. Šio numerio pagrindiniai autoriai yra: Valdas Adamkus, Jonas Daugėla, dr. Kazys Karvelis, Antanas Kucys, Vy-tautas Landsbergis, Povilas Mileris, Primas Noreika, Romualdas Ozolas, doc. Vytautas Salinka, Arvydas Stan-kus, Angelė Šiaurienė, Alek-sandras Šidlauskas, A. Var-nagiryte, prof. Aleksandrās Vasiliauskas, Juozas Žygas.

Yra ir poezijos, ir gana pla-tus naujų leidinių skyrius, ir kudirkiškių veiklos aprašymas, o taip pat mirusiųjų pami-nėjimas bei kitos temos.

